

ODLUKE DOMAĆIH SUDOVA SUDOVA

MJESTO NASTANKA ŠTETE KAO KRITERIJ POSEBNE MEĐUNARODNE NADLEŽNOSTI

VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Rješenje broj: Revt 51/03-2 od 27. veljače 2007.

Vijeće: Stanko Jesenković, kao predsjednik vijeća, mr. sc. Jasna Brežanski,
Davorka Lukanović-Ivanišević, Ivka Zlokić i Nenad Perin, kao članovi vijeća

Pod nastankom štete podrazumijeva se ozljeda tijela odnosno oštećenje zdravlja. Štetni događaj u kojem je tužitelj pretrpio ozljede tijela odnosno oštećenje zdravlja zbog kojih ističe tražbinu s naslova naknade štete, dogodio se u inozemstvu. Prema tumačenju suda šteta je nastala u inozemstvu, a ne u Republici Hrvatskoj jer je mjesto nastanka štete mjesto u kojem je došlo do ozljede, a ne i mjesto u kojem su se očitovale daljnje imovinskopravne posljedice ozljeđivanja. U smislu odredaba čl. 53. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima ne postoji nadležnost suda u Republici Hrvatskoj.

Tužitelj M. K. iz R., koji je bio ukrcan na m/b ARTIC na poslovima drugog časnika palube, podnio je tužbu radi naknade štete protiv tuženika W. B., B., Nizozemska. Tužbom je tužitelj zatražio naknadu materijalne i nematerijalne štete u iznosu od USD 334.026,22 spp. Tvrdi da je dana 3. rujna 1993. godine teško tjelesno ozlijeđen prilikom provjere sigurnosti opreme u čamcu za spašavanje za vrijeme dok se brod nalazio u Grčkoj u luci Pirej.

Prvostupanjskom presudom Trgovačkog suda u Rijeci broj P-1949/98 od 27. veljače 2001. naloženo je tuženiku da plati tužitelju iznos od 259.242,90 USD s kamatama po stopi koju banke u mjestu ispunjenja plaćaju na devizne štedne uloge po viđenju, počev od 27. veljače 2001. godine do isplate u roku od 15 dana. Tužitelj je odbijen s dijelom tužbenog zahtjeva da mu tuženik plati kamate na iznos od 259.242,96 USD za razdoblje od 3. rujna 1993. godine do 26. veljače 2001. godine. Utvrđeno je da ne postoji tražbina tuženika prema tužitelju u visini od 22.250,00 USD. Slijedom izloženog naloženo je tuženiku da tužitelju naknadi parnični trošak u iznosu od 77.275,00 kn. Protiv prvostupanjske presude žalbu je uložio tuženik.

Presudom Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-2596/01 od 5. studenog 2002. odbijena je žalba tuženika i potvrđena je presuda i rješenje Trgovačkog suda u Rijeci broj P-1949/98 od 27. veljače 2001. godine.

Protiv dosuđujućeg dijela drugostupanjske presude tuženik je izjavio reviziju zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka i zbog pogrešne primjene materijalnog prava, ističući, između ostalog, i prigovor apsolutne nenadležnosti suda u Republici Hrvatskoj, pozivom na odredbu čl. 53. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Narodne novine", broj 93/91).

Protivna strana nije odgovorila na reviziju. Državni odvjetnik nije se izjasnio o dostavljenoj reviziji.

Vrhovni sud Republike Hrvatske prihvatio je reviziju tuženika kao osnovanu. Utvrdio je da je ostvarena bitna povreda odredaba parničnog postupka (čl. 354. st. 1. u svezi s čl. 16. ZPP), pa je temeljem odredbe čl. 394. st. 2. ZPP ukinuo presudu Trgovačkog suda u Rijeci broj P-1949/98 od 27. veljače 2001. godine i presudu Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj PŽ-2596/01 od 5. studenog 2002. glede pobijanog dosuđujućeg dijela i u tom dijelu tužbu je odbacio.

Vrhovni sud Republike Hrvatske ocijenio je da je osnovan prigovor tuženika o nepostojanju nadležnosti suda u Republici Hrvatskoj u ovom predmetu. Prema odredbi čl. 53. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Narodne novine" br. 53/91 dalje: ZRSZ) u sporovima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu nadležnost suda Republike Hrvatske postoji ako ta nadležnost postoji prema odredbama čl. 46. i čl. 50. do 52. toga Zakona ili ako je šteta nastala na teritoriju Republike Hrvatske.

Prema stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske pod nastankom štete u ovom slučaju podrazumijeva se ozljeda tijela odnosno oštećenje zdravlja. Budući da se štetni događaj u kojem je tužitelj pretrpio ozljede tijela odnosno oštećenje zdravlja zbog kojih ističe tražbinu s naslova naknade štete dogodio u inozemstvu, tamo je nastala i šteta, a ne u Republici Hrvatskoj. Stoga u smislu odredaba čl. 53. ZRSZ ne postoji niti nadležnost suda u Republici Hrvatskoj u ovom slučaju. Slijedom toga, sukladno odredbi čl. 16. st. 2. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 i 117/03 – dalje: ZPP), zbog nepostojanja nadležnosti hrvatskog suda ukinute su obje nižestupanjske presude u pobijanom dosuđujućem dijelu i u tom dijelu tužba je odbačena.

BILJEŠKA:

Zakonom o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika, NN br. 146/2008, uvedena je nova odredba - članak 988.a - kojom je propisano: "za suđenje u sporovima za naknadu štete nastale zbog tjelesne ozljede ili smrti člana posade broda ili zbog narušavanja zdravlja koju član posade pretrpi na radu ili u vezi s radom na brodu, međunarodno je nadležan hrvatski sud ako tužitelj ima prebivalište na području Republike Hrvatske." Dakle, dodaje se novi članak 988.a kojim se utvrđuje nadležnost sudova Republike Hrvatske prema prebivalištu člana

posade broda (tužitelja) za suđenje u sporovima za naknadu štete nastale zbog tjelesne ozljede ili smrti člana posade broda ili zbog narušenja zdravlja koju član posade pretrpi na radu ili u vezi s radom na brodu.

Potreba donošenja spomenute dopune Pomorskog zakonika proizašla je i iz prikazane odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske o pitanju nadležnosti za rješavanje sporova za naknadu štete uzrokovane smrću ili tjelesnom ozljedom pomoraca.

U sudskoj praksi koja je prethodila prikazanoj odluci hrvatski su se sudovi u načelu proglašavali međunarodno nadležnima odlučujući u sporovima o naknadi štete uzrokovane smrću ili tjelesnim ozljedama hrvatskih pomoraca, pozivajući se na odredbu članka 53. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (u nastavku ZRSZ) prema kojoj u sporovima izvanugovorne odgovornosti za štetu postoji međunarodna nadležnost hrvatskih sudova kada šteta nastupa u Republici Hrvatskoj. Pojam "štete" sudovi su tumačili ekstenzivno na način da su mjestom nastanka štete smatrali mjesto gdje se manifestira materijalna i nematerijalna šteta, a budući da pomorac živi u Republici Hrvatskoj smatralo se da "šteta" za oštećenog nastupa u Republici Hrvatskoj gdje pomorac živi. Isto obrazloženje vrijedilo je i u slučajevima kada su postupak pokretale obitelji stradalog pomorca. Takvo određenje pojma mjesta nastanka štete omogućavalo je hrvatskim pomorcima i njihovim obiteljima da postupak obeštećenja protiv stranog broдача, osiguratelja ili agenta pokreću u Republici Hrvatskoj iako je štetni događaj koji je uzrokovao štetu nastupio u inozemstvu, u pravilu na brodu strane zastave koji se u trenutku nezgode nalazio u stranim teritorijalnim vodama ili na otvorenom moru.¹

Primjerice, navodimo jedno takvo stajalište suda: "U slučaju izvanugovorne odgovornosti za štetu zbog tjelesne ozljede pomorca nastale na radu na stranom brodu za koju odgovara strani poslodavac mjerodavno je pravo mjesta gdje je štetna radnja izvršena ili gdje je posljedica nastupila, ovisno o tome koje je od ta dva prava povoljnije za oštećenika. Nezgoda u kojoj je stradao hrvatski pomorac dogodila se na stranom brodu u teritorijalnom moru strane države. Znači, štetna radnja je izvršena (nastala) u inozemstvu. Štetna posljedica za tužitelja nastupila je na području Republike Hrvatske jer je tužitelj osoba s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, osim toga svaka daljnja šteta za tužitelja nastaje u Republici Hrvatskoj. Sud je ocijenio da se primjenjuje pravo Republike Hrvatske, kao mjerodavno pravo mjesta gdje je štetna posljedica nastupila i kao pravo koje je povoljnije za oštećenika."²

1 Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, *Ustavna osnova, razlozi zbog kojih se donosi Pomorski zakonik, osnovna pitanja koja se uređuju Zakonikom, posljedice koje će proisteci njegovim donošenjem, potrebna sredstva za provođenje zakona i razlozi za donošenje zakona po hitnom postupku*, Zagreb, 2008., str. 11.

2 Presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske br.: XIV Pž-2596/01-2 od 5. studenog 2002.

Radikalni zaokret u primjeni odnosno tumačenju odredbe čl. 53. ZRSZ predstavlja prikazana odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kojom sud, tumačeći pojam mjesta nastanka štete kao kriterija posebne međunarodne nadležnosti, određuje da se nastankom štete "...podrazumijeva ozljeda tijela odnosno oštećenje zdravlja pa stoga, budući da se štetni događaj u kojem je tužitelj pretrpio ozljede tijela zbog kojih ističe tražbinu s naslova naknade štete, dogodio u inozemstvu, tamo je nastala i šteta, a ne u Republici Hrvatskoj." Dakle, prema stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske mjesto nastanka štete je mjesto u kojem je došlo do ozljede ili smrti, a ne i mjesto u kojem su se očitovale daljnje imovinskopravne posljedice nanesene ozljede ili smrti. Posljedica takvog tumačenja je nemogućnost hrvatskih pomoraca odnosno njihovih obitelji da postupak obeštećenja protiv stranih kompanija pokrenu kao do sada u Republici Hrvatskoj. Kako u takvim situacijama nije moguće ustanoviti opću međunarodnu nadležnost hrvatskog suda, zbog činjenice da se prebivalište odnosno sjedište štetnika, to jest, broдача, osiguratelja ili, pak agenta, nalazi u inozemstvu, hrvatski će pomorci, odnosno njihove obitelji, biti primorani postupak obeštećenja pokrenuti pred sudom države u kojoj se nalazi sjedište tuženika (brodovlasnika, broдача, osiguratelja, agenta), ili, pak, u državi u kojoj je nastupila šteta. Takav pravni položaj višestruko je nepovoljan za hrvatske pomorce. Prvo, pokretanje postupka pred stranim sudom za svakog tužitelja, pa i pomorca, nije jednostavno. Prepreke na koje nailazi tužitelj kada se obraća stranom sudu mogu ga obeshrabriti u mjeri da u konačnici odustane od pokretanja postupka. Prepreke su brojne, počevši od stranog jezika na kojem se vodi postupak, potrebe prevođenja svih dokumenata, angažiranja stranog odvjetnika, što sve poskupljuje sam postupak. Zbog velike pravne nesigurnosti u pogledu prava koje će strani sud primijeniti, odnosno zbog nepoznavanja stranog prava, tužitelj ne može unaprijed znati može li ili ne uspjeti sa svojim zahtjevom, zbog čega će teško donijeti odluku o pokretanju postupka obeštećenja pred sudom strane države. Nadalje, u sporovima o naknadi štete uslijed smrti ili tjelesne ozljede pomorca tuženici su brodovlasnici, broдачи ili agenti koji u ime broдача, odnosno brodovlasnika s pomorcem sklapaju ugovor o radu. To su trgovačka društva sa sjedištem u dalekim i specifičnim državama kao što su St. Vincent i Grenadini, Kajmanski otoci, Panama, Liberija itd. Dostupnost sudova tih država za naše je pomorce bez sumnje upitna. Problem postaje još složeniji kada je tužena brođarska kompanija fiktivna kompanija, što postupak obeštećenja pomoraca dodatno otežava. Čak i pod uvjetom da strani brodovlasnik nije fiktivna već stvarna kompanija, hrvatski je pomorac u ekonomski slabijem položaju u odnosu na stranog brodovlasnika, što pogotovo vrijedi u kontekstu parničenja pred sudom države u kojoj brodovlasnik ima svoje sjedište. Takav nepovoljan položaj pomorca

Opširniji prikaz presude objavljen je u časopisu *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, god. 43, (2004), br. 158, str. 282-286.

sam po sebi može za pomorce rezultirati negativnim ishodom spora. I najvažnije, strani sud odlučujući o zahtjevu hrvatskog pomorca zasigurno neće voditi računa o propisima hrvatskog prava, koje je hrvatski zakonodavac usvojio isključivo sa svrhom materijalnopravne zaštite hrvatskih pomoraca. To isto vrijedi i za zaštitni režim pomoraca utvrđen kolektivnim ugovorom.³

Iz prikaza problema i pravne nesigurnosti kojoj su izloženi hrvatski pomorci i njihove obitelji u slučaju pokretanja postupka naknade štete zbog smrti ili tjelesne ozljede kada je šteta nastala na brodu strane državne pripadnosti, opravdano je iznaći novo odgovarajuće procesnopravno rješenje koje će sporove o smrti i tjelesnim ozljedama hrvatskih pomoraca ponovno vratiti pred hrvatske sudove. Razloga ima mnogo, no najvažniji su slijedeći:

1. Veliki broj odredbi o statusu pomoraca prisilnog je karaktera, a neke od njih ulaze u kategoriju pravila neposredne primjene. Načelo isključive teritorijalne primjene tih materijalnih propisa opravdava postojanje međunarodne nadležnosti hrvatskih sudova.

2. Time što je hrvatskim pomorcima oduzeta mogućnost da ustanove međunarodnu nadležnost hrvatskog suda na okolnosti da je za njih štetna posljedica, pa makar i posljedično nastupila na području Republike Hrvatske, hrvatski su pomorci neopravdano stavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na sve ostale osobe koje štetu nisu pretrpjele u kontekstu pomorskih odnosa. Naime, mjesto nastupanja štete uvodi se kao poseban kriterij međunarodne nadležnosti pored mjesta nastupanja štetnog događaja upravo sa svrhom da se oštećenom olakša obeštećenje.

3. Kako se nezgode koje uzrokuju smrt ili tjelesne ozljede pomoraca najčešće događaju na brodu, smatrat će se da je šteta nastupila u državi zastave broda. Budući da je država zastave najčešće ujedno i država u kojoj brodovlasnik ima sjedište, pomorac ne bi imao mogućnost opcije između pravosuđa države u kojoj je sjedište tuženog i države u kojoj se šteta dogodila.

Opravdanje za uvođenje prebivališta oštećenog kao posebnog kriterija međunarodne nadležnosti kada je riječ o sporovima za naknadu štete zbog smrti ili tjelesne ozljede pomoraca svakako treba tražiti u izrazito nepovoljnom položaju hrvatskih pomoraca, pogotovo onih koji plove na brodovima otvorenih upisnika, budući da pravni režim zaštite pomoraca u državama otvorenih upisnika ne garantira minimalni standard zaštite pomoraca koji je prihvaćen u hrvatskom pomorskom pravu. Povrh toga, što je već naglašeno, pomorac je u odnosu prema brodovlasniku, odnosno brodaru koji se pojavljuje kao štetnik u nepovoljnijem ekonomskom položaju, što se intenzivira u slučaju nezgoda na radu. Stoga, potrebitost da hrvatski sud odlučuje kao međunarodno nadležan u sporovima

3 Op. cit. u bilj. 1., str. 12.

za naknadu štete uzrokovane smrću ili tjelesnim ozljedama pomoraca uvijek kad pomorac ima prebivalište u Republici Hrvatskoj, ne treba shvatiti kao neopravdano proširenje međunarodne nadležnosti hrvatskog pravosuđa, već prvenstveno kao osiguranje primjene minimuma zaštitnih standarda koja u području odgovornosti brodovlasnika prema pomorcu prihvaća hrvatsko pomorsko pravo. Uvođenje prebivališta tužitelja kao posebnog kriterija međunarodne nadležnosti za sporove o naknadi štete zbog smrti i tjelesne ozljede pomoraca je opravdano, s jedne strane zbog posebnog statusa pomoraca u hrvatskom pravnom sustavu, a s druge, tako fleksibilno gledanja na međunarodnu nadležnost ipak nalazi svoju osnovu u činjenici da se štetne posljedice nastupanja štete u inozemstvu za pomorca i njegovu obitelj prvenstveno manifestiraju u Hrvatskoj.⁴

Donošenjem opisanih izmjena i dopuna, sadržanih u Zakonu o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika iz 2008., uvodi se novi pomoćni kriterij međunarodne nadležnosti hrvatskih sudova za sporove o naknadi štete zbog smrti, tjelesne ozljede ili narušavanja zdravlja pomoraca kada tužitelj ima prebivalište u Republici Hrvatskoj, čime se poboljšava pravni položaj hrvatskih pomoraca i njihovih obitelji u za njih najdelikatnijim životnim situacijama.

Dr. sc. Vesna Skorupan Wolff, znanstveni suradnik
Jadranski zavod HAZU

Summary:

PLACE OF LOSS AS A CRITERION FOR SPECIAL INTERNATIONAL JURISDICTION

The loss event in which the claimant sustained injuries occurred abroad. According to the court's interpretation, the loss occurred abroad, and not in the Republic of Croatia, because the place of loss occurrence is the place in which injuries have been sustained, and not the place where further consequences of injuring have manifested themselves. Therefore, no court in the Republic of Croatia has jurisdiction in this matter.

4 Ibid., str. 14.